

Fecr Yayınları: 478

KUR'ÂN'IN ÇAĞDAŞ DÖNEM SÜNNÎ-Şİİ YORUMU
(el-Menâr/el-Mîzân)

Dr. İmran ÇELİK

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Kasım 2021

ISBN: 978-625-8005-23-3

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

KUR'ÂN'IN ÇAĞDAŞ DÖNEM
SÜNNÎ-ŞİÎ YORUMU
(el-Menâr/el-Mîzân)

Dr. İmran ÇELİK

Ankara 2021

Dr. İmran ÇELİK

1977 yılında Erzurum'da doğdu. İlkokulu köyünde, hafızlığı Erzurum Merkez Aziziye Kur'an Kursunda yaptı. 1997'de Ankara Kalecik İmam Hatip Lisesi'nden, 2002'de KTÜ Rize İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2001 yılında Ardahan Damal ilçesinde başladığı memuriyetinde Diyanet İşleri Başkanlığında; İmam, Vaiz ve İlçe Müftüsü olarak 2014 yılına kadar çalıştı. 2014'de Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Kur'an'ı Kerim Okuma ve Kıraat Bilim Dalında Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı.

2008'de Temel İslam Bilimleri Mezhepler Tarihi Anabilim Dalında "*Seyyid Hüseyin Nasr'ın İslam Mezhepleri, Fikir ve Siyaset Ekolleri Üzerine Düşünceleri*" adlı tezle yüksek lisansını tamamladı. 2020'de ise Tefsir Ana Bilim Dalında "*Çağdaş Dönem Sünni-Şii Tefsir Mukayesesi; Abdub-Reşit Rızâ'nın Menâr ve Tabatabâi'nin Mîzân Tefsiri Örneği*" isimli çalışmayla doktorasını tamamladı. Halen Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dr. Öğr. Üyesi olarak göreve devam etmekte olan Yazar, evli ve üç çocuk babasıdır.

Eserleri:

Kitap:

Çelik, İmran. *Seyyid Hüseyin Nasr'ın İslam Düşüncesi*, Kimlik Yayınları, Kayseri, 2017.

Makale:

Çelik, İ., (2019). Abdub-Reşid Rızâ ve Tabâtabâi'nin Tefsirlerinde Kadın Konusuna Yaklaşımlar. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt.16, 346-371.

Çelik, İ., 2020. Ehl-i Sünnet ve Şia'ya Göre İsrâiliyat'ın Delil Oluşu (Muhammed Abdub, Reşid Rızâ ve Tabâtabâi Örneği). Balıkesir İlahiyat Dergisi, sa.12, 223-238.

Çelik, İ., (2020). Muhammed Hüseyin Tabâtabâi ve el-Mîzân Tefsiri. Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sa. 12, 46-62.

*Merhum babam Ömer ÇELİK'e ve
sevgili annem Fadime ÇELİK'e ithafen...*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	11
ÖN SÖZ	13
GİRİŞ	15
1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı	16
2. Araştırmanın Yöntemi	18
3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	20

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜFESSİRLERİN HAYATLARI VE TEFSİRLERİ

1.1. Muhammed Abduh	21
1.1.1. İslâm Düşüncesine Katkısı	23
1.1.2. Abduh'tan Etkilenenler	26
1.1.3. Abduh'a Yönelik Eleştiriler	28
1.2. Reşid Rızâ	30
1.2.1. Abduh ve Reşid Rızâ'da Fikir Ayrılığı	33
1.3. <i>Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm/Tefsîru'l-Menâr</i>	34
1.3.1. Yazılış Amacı ve Kaynakları	35
1.3.2. Mahiyeti ve Metodu	36
1.3.3. Abduh ve Reşid Rızâ'nın Hadis'e Yaklaşımları	41
1.4. Muhammed Hüseyin Tabâtabâi	43
1.4.1. İslâm Düşüncesine Katkısı	47
1.5. <i>el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân</i>	49
1.5.1. Yazılış Amacı	49
1.5.2. Kaynakları	51
1.5.3. Mahiyeti ve Metodu	53
1.5.4. Tabâtabâi'nin Hadis'e Yaklaşımı	60

İKİNCİ BÖLÜM

MENÂR VE MÎZÂN TEFSİRLERİNİN BAZI ULÛMÜ'L-KUR'ÂN KONULARI AÇISINDAN MUKAYESESİ

2.1. Sebeb-i Nüzûl	69
2.1.1. Abduh ve Reşid Rızâ'nın Sebeb-i Nüzûl'e Bakışı	70
2.1.2. Tabâtabâi'nin Sebeb-i Nüzûle Bakışı	74
2.2. Muhkem-Müteşâbih	77
2.2.1. Abduh ve Reşid Rızâ'ya Göre Muhkem-Müteşâbih	78
2.2.2. Tabâtabâi'ye Göre Muhkem-Müteşâbih	79
2.2.3. Kur'ân'da Müteşâbih Âyetlerin Bulunma Nedenleri	84

2.2.4. Abduh-Reşid Rızâ ve Tabâtabâî'nin Râzî'nin Muhkem ve Müteşâbih Konusundaki Yorumuna Eleştirileri -----	86
2.2.5. Muhkem ve Müteşâbih'in Te'vil ile İlişkisi -----	88
2.2.5.1. Abduh ve Reşid Rızâ'nın Te'vil Yorumu -----	89
2.2.5.2. Tabâtabâî'nin Te'vil Yorumu -----	91
2.3. Nesih -----	93
2.3.1. Abduh ve Reşid Rızâ'nın Nesih Anlayışları -----	94
2.3.2. Tabâtabâî'nin Nesih Anlayışı -----	97
2.4. Kıraatler -----	101
2.4.1. Sarf ve Nahiv Yönünden -----	105
2.4.2. Lehçe Farklılığı Yönünden -----	107
2.4.3. Mana Yönünden -----	108
2.4.4. Mezhebî İhtilaf Yönünden -----	113
2.5. Üslûbü'l-Kur'ân -----	116
2.5.1. Mu'cize -----	116
2.5.1.1. Muhammed Abduh'un Mu'cize Anlayışı -----	116
2.5.1.1.1. Abduh'un Mu'cizeyi İnkâr Etmesi Hususu -----	118
2.5.1.2. Reşid Rızâ'nın Mu'cize Anlayışı ve Abduh'a Muhalefeti -----	119
2.5.1.3. Tabâtabâî'nin Mu'cize Anlayışı -----	121
2.5.1.3.1. Tabâtabâî'de Mu'cize ve Nedensellik İlişkisi -----	123
2.5.2. Mu'cize Çeşitleri -----	125
2.5.3. Önceki Peygamberlerin Mu'cizeleri -----	127
2.5.4. Kur'ân'ın Mu'cize Oluşu -----	131
2.5.4.1. Abduh ve Reşid Rızâ'ya Göre Kur'ân'ın Mu'cize Olması -----	132
2.5.4.2. Tabâtabâî'ye Göre Kur'ân'ın Mu'cize Olması -----	133
2.6. Kur'ân'da Kıssalar -----	136
2.6.1. Abduh ve Reşid Rızâ'nın Kıssalara Yaklaşımı -----	138
2.6.2. Tabâtabâî'nin Kıssalara Yaklaşımı -----	140
2.6.3. Kıssaların Gerçekliği Meselesi -----	141
2.6.3.1. Abduh ve Reşid Rızâ'nın Görüşleri -----	144
2.6.3.2. Tabâtabâî'nin Görüşü -----	147
2.7. İsrâiliyat -----	150
2.7.1. İsrâiliyat Kavramının Terimleşme Süreci ve Kapsamı -----	151
2.7.2. İsrâiliyat Rivayetlerinin Güvenilirliği Meselesi -----	155
2.7.3. Abduh ve Reşid Rızâ'nın İsrâiliyat Görüşleri -----	156
2.7.3.1. Abduh ve Ekolü'nün Sonraki Döneme Etkileri -----	162
2.7.4. Tabâtabâî'nin İsrâiliyat Görüşü -----	164

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MENÂR VE MÎZÂN TEFSİRLERİNİN BAZI TEFSİR PROBLEMLERİ VE MEZHEBÎ İHTİLAFLAR AÇISINDAN MUKAYESESİ

3.1. Akıl ve Din -----	167
3.1.1. Akıl Tanımı ve Mahiyeti-----	167
3.1.2. Dinin Tanımı ve Mahiyeti-----	168
3.1.3. İslâm Düşüncesinde Akıl -----	169
3.1.4. Abduh ve Reşid Rızâ'ya Göre Akıl ve Din -----	171
3.1.3. Tabâtabâî'ye Göre Akıl ve Din-----	172
3.1.6. Abduh, Reşid Rızâ ve Tabâtabâî'ye Göre Kur'ân'da Akıl Mahiyeti -----	174
3.1.7. Akıl-Din İlişkisi-----	177
3.1.7.1. Abduh'a Göre Akıl-Din İlişkisi -----	177
3.1.7.2. Tabâtabâî'ye Göre Akıl-Din İlişkisi -----	181
3.1.8. Abduh-Reşid Rızâ ve Tabâtabâî'nin Akıl-Nakil İlişkisi Bağlamında Âyetlere Yaklaşımları -----	182
3.2. Mezhep Taassubu-----	187
3.2.1. Mezhep ve Taassup Kavramları -----	188
3.2.2. Abduh ve Reşid Rızâ'nın Mezhep Anlayışı -----	190
3.2.2.1. Abduh ve Reşid Rızâ'nın Şîaya Karşı Aşırı Söylemleri -----	195
3.2.3. Tabâtabâî'nin Mezhep Anlayışı -----	196
3.2.4. Tefsir'de Mezhebî Yorum Örnekleri -----	201
3.2.4.1. Hz. Ali'nin Dindeki Yeri-----	205
3.2.4.2. Büyük-Küçük Günah Meselesi-----	208
3.2.4.3. Hac Emiri Konusu-----	210
3.3. Nübüvvet, Velâyet, İmâmet ve Ülü'l-Emr Meselesi -----	215
3.3.1. Nübüvvet-----	215
3.3.1.1. Abduh'un Nübüvvet Görüşü -----	216
3.3.1.2. Tabâtabâî'nin Nübüvvet Görüşü-----	220
3.3.1.3. Hz. Âdem'in İlk İnsan Olup Olmadığı ve Nübüvveti Meselesi-----	221
3.3.1.3.1. Abduh ve Reşid Rızâ'nın Görüşleri -----	222
3.3.1.3.2. Tabâtabâî'nin Görüşleri-----	226
3.3.2. Velâyet -----	229
3.3.2.1. Reşid Rızâ'ya Göre Velâyet-----	230
3.3.2.2. Tabâtabâî'ye Göre Velâyet -----	232
3.3.3. İmâmet-----	235
3.3.3.1. Abduh ve Reşid Rızâ'nın İmâmet Görüşleri -----	236
3.3.3.2. Tabâtabâî'nin İmâmet Görüşü -----	240
3.3.4. Ülü'l-Emr Meselesi-----	245
3.4. Kadın -----	249
3.4.1. Kadının Konumu ve Değeri -----	250

3.4.1.1. Abduh ve Reşid Rızâ'nın Görüşleri-----	251
3.4.1.2. Tabâtabâî'nin Görüşleri -----	256
3.4.2. Kadın Erkek Eşitliği-----	261
3.4.2.1. Abduh ve Reşid Rızâ'ya Göre Kadın-Erkek Eşitliği -----	261
3.4.2.2. Tabâtabâî'ye Göre Kadın-Erkek Eşitliği-----	266
3.4.3. Çok Eşlilik (Poligami)-----	269
3.4.3.1. Abduh ve Reşid Rızâ'ya Göre Çok Eşlilik -----	270
3.4.3.2. Tabâtabâî'ye Göre Çok Eşlilik -----	276
3.5. Mut'a Nikâhı -----	280
3.5.1. Mut'a Nikâhı ile İlişkilendirilen Âyet ve Hadisler -----	281
3.5.2. Reşid Rızâ'nın Mut'a Nikâhına Yaklaşımı-----	284
3.5.3. Tabâtabâî'nin Mut'a Nikâhına Yaklaşımı -----	286
3.5.4. Mut'a Nikâhı Uygulamasında İbn Abbas'ın Konumu -----	292
3.5.5. Hz. Ömer'in Mut'a Nikâhını Yasaklaması Meselesi -----	293
SONUÇ -----	297
KAYNAKLAR -----	301